

International Journal of Languages' Education and Teaching
Volume 6, Issue 1, March 2018, p. 1-16

Received	Reviewed	Published	Doi Number
19.02.2018	15.03.2018	30.03.2018	10.18298/ijlet.2619

**'Aesthetics' and 'Aesthetics Education' As a Sub-Field
in 2017 Turkish Courses Curriculum**

Ahmet DEMİR¹

ABSTRACT

This study is a qualitative research and document analysis method is used in the study. 2017 Turkish Courses Curriculum is examined in terms of 'aesthetics' and 'aesthetics education' by document analysis method. It is dealt with how and why 'aesthetics education' takes part in the 2017 Turkish Courses Curriculum. The philosophical content of 'aesthetics' and 'aesthetic education' situated in Curriculum is evaluated and, the concepts forming the content of 'aesthetic education' as a sub-field of Turkish education are put introduced. Within the scope of the study, these main results are obtained: One of the basic pillars of the philosophy underlying the 2017 Turkish Courses Curriculum is 'aesthetics' and 'aesthetics education'. The 2017 Turkish Courses Curriculum embraces 'aesthetics', 'aesthetics education' as a sub-field of Turkish education. The Curriculum introduces the development of the students' aesthetic sensibilities through 'aesthetic experiences' as one of the main purposes, besides the development of the language and communication skills and socialization of the students, strengthening their sense of belonging through national, spiritual and cultural values in Turkish education. The content, elements and aims of 'aesthetic education' are articulated and the aesthetic experience processes, actions and achievements of the students as 'aesthetic subject' are also defined in the 2017 Turkish Curriculum. In the Curriculum within the scope of 'aesthetics' and 'aesthetics education', concepts such as aesthetic sensibility, aesthetic experience, aesthetic liking, aesthetic judgment, aesthetic value, beautiful, good, correct, aesthetic point of view, aesthetic pleasure, and aesthetic understanding are mentioned. Thus, the elements of 'aesthetic education' in relation to each other are presented for consideration.

Key Words: 2017 Turkish Courses Curriculum, Turkish education, aesthetics, aesthetics education.

**2017 Türkçe Dersi Öğretim Programında Bir Alt-Alan Olarak
'Estetik' ve 'Estetik Eğitimi'**

ÖZET

Bu çalışma, nitel bir araştırmadır ve çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. 2017 Türkçe Dersi Öğretimi Programı, doküman analizi yöntemiyle, 'estetik' ve 'estetik eğitimi' bakımından incelenmiştir. Programda 'estetik eğitimi'ne nasıl ve niçin yer verildiği ele alınmaktadır. 2017 Türkçe Dersi Öğretimi Programı'nın 'estetik'e ve 'estetik eğitimi'ne dair felsefi içeriği değerlendirilmekte, Türkçe eğitiminin bir alt-alanı olarak 'estetik eğitimi'nin içeriğini oluşturan kavramlar ortaya konulmaktadır. Çalışma kapsamından başlıca şu sonuçlara ulaşılmıştır: 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın altında yatan felsefenin temel dayanaklarından birisi 'estetik' ve 'estetik eğitimi'dir. 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı, 'estetik'i, 'estetik eğitimi'ni Türkçe eğitiminin bir alt-alanı olarak benimsemektedir. Program, Türkçe eğitiminde öğrencilerin başta dil ve iletişim becerilerinin geliştirilmesi, sosyalleştirilmesi, millî, manevî ve kültürel değerler üzerinden aidiyet duygularının pekiştirilmesinin yanında 'estetik deneyimler/yaşantılar' üzerinden öğrencilerin 'estetik duyarlılık'larının geliştirilmesini de başlıca amaçlardan biri olarak ortaya koymaktadır. 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda 'estetik eğitimi'nin içeriği, unsurları ve amaçları açıkça ifade edilmektedir; 'estetik özne' olarak öğrencilerin estetik deneyim/yaşantı süreçleri, eylemleri, kazanımları da tanımlanmaktadır. Programda, 'estetik' ve 'estetik eğitimi' kapsamında estetik duyarlılık, estetik deneyim, beğeni, estetik yargı, estetik değer, güzel, iyi, doğru, estetik bakış açısı, estetik haz, estetik anlayış gibi kavramlardan bahsedilmektedir. Böylece 'estetik eğitimi'nin unsurları birbirleriyle ilişkili olarak dikkate sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı, Türkçe eğitimi, estetik, estetik eğitimi.

¹ Dr. Öğr. Ü., Başkent Üniversitesi, ademir@baskent.edu.tr

1. Giriş

1.1. 'Estetik' Nedir?

'Estetik' sözcüğü Grekçe 'aisthesis' ya da 'aisthanesthai' sözünden gelir. 'Aisthesis' sözcüğü duyum, duyulur algı anlamına geldiği gibi, 'aisthanesthai' sözcüğü de duyu ile algılamak anlamına gelir. Estetik, bu anlamda duyulur algının, duyusallığın sağladığı bilgi ile ilgili bir bilim olarak tanımlanabilir (Doğan, 1998: 15; Tunalı, 1984: 15). Bir bilim olarak 'estetik'e bu adın verilmesi, oldukça yakın bir tarihe uzanır. Estetik bilimini kuran ve ona bu adı veren Alexander G. Baumgarten'dir. Baumgarten, 1750-1758 yıllarında yayınladığı *Aesthetica* adlı yapıtıyla, ilk kez böyle bir bilimi temellendirir, onun konusunu belirler ve bu bilimin sınırlarını çizer. Baumgarten, *Aesthetica*'da estetiği, duysal bilgi (cognitio sensitiva) olarak tanımlar (Tunalı, 1984: 16-17). Bugün estetik kelimesi 'güzel'i, sanatı ve sanatları mevzu eden bilim dalı olarak da tanımlanmaktadır (Yetkin, 1931: 1). En yalın şekliyle estetik, 'güzel'le, 'güzellik'le, 'güzel'in mahiyeti ile ilgilidir (Fındıkoğlu, 1927: 6).

Kagan'a göre ise estetik, yalnızca güzel-olanın bilimi değildir; estetik, insanın çevresinde var olan, insanın pratik etkinliği içinde yarattığı ve gerçekliği yansıtan sanatta saptanabilen tüm estetik değerlerin zenginliğini araştıran bilimdir. Gerçekliğin insanlar tarafından 'estetik' çerçevede özümlemesinin bilimi olarak tanımlanabilir (1993: 16). Bu bakımdan 'estetik', 'güzel'i ve 'güzel'le ilişkilendirilmiş her türlü kavramı (iyi, doğru, beğeni, haz, yüce, çirkin vb.) mevzubahis edinmesi kadar, güzeli sorgulayan bir bilimdir. Bir şeyin niçin güzel olduğunu, güzelin ve güzelliğin öğelerini, iç ve dış yasalarını, estetik değerleri araştıran, saptayan, irdeleyen bir bilimdir (Erinç, 1998: 71). Bengisu (2011: 101)'de dikkat çekildiği üzere zaten güzel denilen şey, duyularla yaratılan, duyularla algılanan bir bütünün estetik yetkinliğidir; insanda estetik haz uyandıran duygu değeridir, estetik yargıdır. Kalıcı, estetik etki yaratan anlamlı biçim bütünlükleri güzeldir. İnsan, güzelliği ve değerleri çevresinde, herhangi bir yerde, nesnede bulabilir. Bu bakımdan canlı ve cansız doğada, kendinde, dış görünüşünde, iç dünyasında, yaptığı işlerde, bilimsel ve sanatsal yaratımlarda güzellik vardır. Güzelin, güzelliğin alanı her yeri kuşatıcıdır. İster doğada, ister sanat eserinde olsun, insanlarda estetik haz uyandıran nesnelere 'güzel' denir. Güzel; bir değer, bir düşünce, bir öz olabileceği gibi, 'estetik nesne' niteliği olarak da belirebilir. Dolayısıyla da 'estetik'in iki tür nesnesi vardır: Doğal nesnelere ve yapay nesnelere (sanat yapıtları) (Townsend, 2002: 44).

Baumgarten, Kant ve Hegel'den kaynaklanan geleneksel estetik, estetiğin araştırma alanını ya güzellikte ya da sanatta bulur. Bu anlamda da estetik, ya güzellik bilimi ya da sanat bilimi olarak belirlenir (Tunalı, 1984: 22-23). Bu bağlamda, doğal olarak estetiğin mevzuunu olanca ağırlığıyla sanat ve sanatın mevzuunu da 'güzel' teşkil eder (Yetkin, 1931: 14). O halde bilincimizin müdahalesi ile tecelli eden tabiat güzelliğinden başka bir de sanat güzelliği yaratıyoruz ve sanat dediğimiz şey bu yaratım mahsullerinden başka bir şey değildir (Fındıkoğlu, 1927: 11-12). Estetiğin alanına girmek sanatın alanına girmekse, sanatın alanına girmek de güzelin alanına girmektir. Çağdaş estetik, sanattaki güzelle ilgilenir ya da ilgilidir (Timuçin, 2000: 5). Estetik, bir sanat felsefesi yahut bir sanat tenkidi, müspet veya menfi sanat kıymetleri, teknik anlamda güzellik ve çirkinlik veyahut bir sanat tarihidir. Sanat üzerinde çeşitli yönleriyle felsefi bir düşünmedir. (Lalo, 1948: 13). Bu bakımdan sanat tarihinde, 'estetik' düzlemde 'güzel(lik)'; 'iyi', 'doğru', 'faydalı', 'çirkin(lik)', 'zarif', 'düzen', 'ahenk', 'yüce' vb. kavramlarla da ilişkili olarak irdelenmiş ve felsefi anlamda tartışılmıştır (Gövsa, 1341/1925; Fındıkoğlu, 1927; Lalo, 1948).

Bu bakımdan 'estetik yaşantı', birbirini tamamlayan iki önermeyle tanımlanabilir: 1) Estetik nesne duyusaldır, algısaldır; görülür, işitilir ya da duyusal biçimiyle zihinde imgeleştirilir; insana duyusalılığıyla gelir, duyusal özellikleri nedeniyle haz verir. 2) 'Estetik nesne' aynı zamanda düşünülen, seyrine dalınan bir nesnedir; yalnızca duyulara hoş geldiği için değil, bir anlam içerdiği, bir değer taşıdığı duyusal bir bilgiyle geldiği için de insanı ilgilendirir (Bozkurt, 1995: 48).

Estetik, felsefi bir bilim olduğundan, estetiğin kuramsal ilkeleri ile bilimsel yöntemi, her çağda, felsefenin somut metodolojisine ve içinde bulunulan dönemin dünya görüşüne doğrudan bağlıdır (Kagan, 1993: 22). Bu bakımdan estetiğe dair değerlendirmelerin tarihsel süreçte döneme özgü dinamiklerle şekillendiğini, dönemlerin özellikleri itibarıyla estetiğe dair metodolojinin ve bakış açısının değişiklik gösterdiğini, 'güzel'in ve estetik değerlerin muhtelif tanımlamalarla ve çeşitli kavramlarla ilişkili olarak ortaya konulduğunu söylemek gerekir.

Estetikte güzel olan değerli olandır, buna karşılık değersiz olan çirkindir. Çağdaş estetikte çirkin yalnızca ve yalnızca başarısız olandır, anlatamayandır; anlatmakta, estetik haz vermekte eksik kalandır, öte yandan insan adına herhangi bir derinlik taşımayandır, yararla sınırlanmış olandır, 'estetik değer'den noksan olandır (Timuçin, 2000: 57). Sanat; gerçek dünyadaki güzelliğe ilişkin bir görüş olarak var olur, güzeli temsil edebilme yeterliliğiyle güzelin insan üzerindeki etkisini artırır, insanda, yaşamdaki güzelliği daha derinden tanıyıp kavrama yetisini ve ondan haz alma gerekliliğini oluşturur (Ziss, 2009: 167-168).

Her estetik fenomen, zorunlu olarak bir 'özne (süje)' ile ilgilidir. Bu özne (süje); bir estetik tavır alma, bir estetik algılama varlığı olarak estetik fenomenin bütünlüğüne, estetik varlığa katılır. Öznenin estetik varlık için vazgeçilemez bir durumu, bir zorunluluğu vardır. Çünkü sanat yapıtı ya da güzel dediğimiz şey yalnız, algılayan, duyumsayan bir özne için, bir öznenin estetik tavrı ve algısı için bir sanat yapıtı veya güzel bir şeydir. Estetik fenomen için 'özne (süje)'nin varlığı zorunludur, ama o, estetik fenomenin biricik taşıyıcısı ve belirleyicisi değildir. Estetik varlık, kuşkusuz yalnız öznenin varlığına dayanmaz. Estetik fenomende, öznenin varlığının yanında, öznenin kendisine yöneldiği, onunla ilgi kurduğu bir varlık daha vardır. Bu varlık 'estetik nesne (obje)'dir. Özne, estetik fenomen için nasıl zorunlu bir varlık alanı ise, 'estetik nesne' de estetik fenomen için aynı şekilde zorunludur. Bu estetik nesne, geniş anlamda bir doğa varlığı olabildiği gibi, dar anlamında bir sanat yapıtı, örneğin bir şiir, bir tablo, bir heykel, vb. olabilir (Tunalı, 1984: 26-28).

Bu bağlamda, 'güzel', 'güzellik', 'iyi', 'doğru', 'faydalı' gibi kavramların yanı sıra doğrudan 'estetik özne (süje)' ile 'estetik nesne (obje)' arasındaki ilişkiden doğan 'estetik tavır', 'estetik deneyim', 'estetik değer', 'estetik yargı/değerlendirme', 'beğeni', 'estetik haz' gibi kavramlar da 'estetik'in sınırlarını belirleyen kavramlardır.

'Estetik özne', 'estetik nesne'yle karşılaştığı andan itibaren tepkiler verir; bilişsel ve duyusal tepkilerin sürekliliğinde var olan bir 'estetik süreç' yaşar (De Bolla, 2006: 13-32). Diğer bir ifadeyle, estetik deneyimleri diğer deneyimlerden ayıran özellik, bu deneyimlere sanat yapıtılarıyla olan karşılaşmaların neden olduğu gerçeğidir. Bu durum, karşılıklı bir tanımlamayı ifade eder. Estetik deneyime yol açan şey sanat yapıtıdır ve aynı zamanda sanat yapıtı estetik deneyimi oluşturan bir nesne olarak tanımlanır (20). Sanat eseri ve kendi varlığıyla yarattığı etkiler, estetik alımlayıcıyı estetik nesne hakkında bir değerlendirme yapmaya iter. Estetik özne, estetik nesneyle ilgili değerlendirmelerinde 'Resim güzeldir.' ya da 'Roman çok uzun bir türdür.' gibi yargılarda

bulunabilir. 'Resim güzeldir.' yargısında iki sözcük arasındaki ilişkiden bahsedilir. Bu sözcükler 'resim' ve 'güzel' sözcükleridir. Resim herhangi bir nesne iken estetik öznenin ona yüklediği değer ile anlam kazanarak bir yargı içerisine katılır. 'Güzel' sözcüğü ise bir değerlendirme sürecinin göstergesidir. Resim üzerine yüklenen değer ile birlikte 'Resim güzeldir.' yargısı artık estetik öznenin beğenisini ifade eden estetik bir yargıdır. Öyleyse beğeni; gerçeklikteki olayları ve sanat yapıtlarını her şeyden önce, güzel ve çirkin açısından estetik bir yolla değerlendirme yetisidir (Ziss, 2009: 209). O halde estetik varlığı, sadece, özne ve estetik nesne belirlemez; onu meydana getiren bir diğer unsur da 'estetik değer' ya da 'güzel'dir. Her estetik olay, belli bir estetik değeri ortaya koymak ister. Bu değer, 'güzel' değeri ya da 'idea'sıdır. Güzel de estetik fenomene zorunlu olarak katılır. Bir estetik nesne karşısında estetik bir tavır alan özne, bu tavrını bir estetik değer olarak dile getirir: 'Bu şiir güzeldir.', 'Bu tablo güzel değildir.' gibi. 'Güzel' denilen şey bir değer, bir idea, bir eidos (öz) olarak düşünülebileceği gibi, orantı, simetri, düzen gibi estetik nesnenin niteliği olarak da belirlenebilir. Aynı şey çirkinlik için de söylenebilir. Bu bakımdan estetik fenomenin ontik bütünlüğünde dört temel yapı-elemanından söz edilebilir. Bunlar: 'estetik özne', 'estetik nesne', 'estetik değer ya da güzel' ve 'estetik yargı'dır. Estetik fenomen ya da estetik varlık, bu dört ögenin bir ontik bütünlüğü olarak meydana gelir (Tunalı, 1984: 30). Dolayısıyla, estetik özne, estetik nesneye yöneldiği andan itibaren bir 'estetik tavır' sergiler ve bu 'estetik tavır', 'güzel'e dair 'estetik haz' ve 'beğeni' ile de iç içedir.

Bozkurt (1995)'te de dikkat çekildiği üzere beğeni yargısı, bir nesnenin güzel olduğuna dair yargı, o nesnenin varlığına ilişkin tüm ilgileri dışta bırakır. Yani beğeni yargısını ya da estetik yargıyı belirleyen hoşlanma, tüm çıkarlardan uzaktır. Estetik hoşlanma, 'güzel'den hiçbir karşılık beklemeden, ondan duyulan salt hazdır (124). Bu bakımdan bütün doyum türleri arasında yalnızca 'güzel' için gösterilen beğeni türü çıkardan uzak ve özgürce (Jimenez, 2008: 98). O halde 'estetik algı', 'estetik deneyim', 'beğeni'; mekânsal, coğrafi, dönemsel, kültürel farklılıklara bağlı olarak değişiklik gösterse de (Erzen, 2016) 'estetik yargı'da bulunma eylemi, 'estetik nesne'yle karşılaştığı an her özne için değişmez bir geçerlilik arz eder. Özne, sanat nesnesiyle karşılaştığı an tepkisel bağlamda bilişsel ve duyuşsal süreçlerle 'estetik yargı'da bulunur. Bu bakımdan 'estetik yargı', 'estetik varlık'ın ontik bileşenlerdendir.

Estetik değerlendirmeler hem öznel hem de evrenselidir. Estetik deneyimden, birilerinin kendi eşyalarını müşhasına sahip olabildiği ya da algılayan özne tarafından yaratılan bir şey olarak değil, başlı başına yaşanan bir şey olarak söz etmek, bizleri daha yerinde bir tanımlamaya götürür. Deneyim insanı etkiler, bu da onu diğer tür deneyimlerden daha az elle tutulur kılmaz; bir süresi, biçimi ya da yalnız o kişinin bilebileceği, ama yine de aynı zamanda o kişiyi bir topluluğa bağlayan bir şekli vardır. 'Estetik'e özgü bu nitelik, onun sanal bir etki üretmesidir; böylece tamamen kişisel bir deneyim yaşayan özneye dayalı bir şey (estetiğin öznel emeli), nesneliliğin (yani hem gerekli hem de evrensel olmanın) yanıtıcı niteliğini de üstlenir (De Bolla, 2006: 21-25).

Estetik odaklı ortaya konulan yargılar öncelikle 'nitelik'e dair yargılardır ve bu yargılar bir varoluşsal durumdan çok bir 'değer' belirledikleri için de 'değer' yargılarıdır (Timuçin, 2000: 49). Diğer bir ifadeyle 'yargı' sözcüğü gündelik kullanımda ayrımcılık, değer biçme anlamlarını da içerir. Bu yüzden sanat yapıtlarıyla ilgili olarak kullanıldığında, değer biçme yanı sıra her zaman araya girer gibi görünür. Ancak 'yargı', Kantçı anlamda anlayış ve mantık arasında arabuluculuk etmeye de ilgilidir. Kant'ın metinleri, değer biçmeyi işe karıştırmaksızın nasıl bazı şeyleri anlayabileceğimizle ilgilidir. Pek çok insan 'estetik yargı' dendiğinde, bir şeyin, estetiğin koşullarıyla ya da estetik temelinde

yargılanmasını anlar. Yine de 'estetik yargı', 'estetik algılama' gibi bir kavrama gönderme yapmak için de kullanılabilir (De Bolla, 2006: 21). Bu bakımdan 'estetik yargı'; bir 'değer/değer biçme' yargısı olarak ele alınabileceği gibi bir 'estetik nesne'nin 'algılanması' sürecinin de karşılığı olarak kullanılır.

Estetik özne, bir estetik nesneyi algılayan, onu kavrayan ve ondan estetik olarak hoşlanan, ondan estetik haz duyan bilinç varlığı, 'ben' anlamına gelir. Böyle bir estetik özne, bir estetik nesneyi kavrarken, ondan haz duyarken bu estetik nesne karşısında tavır almış olur (Tunalı, 1984: 36). Bu bakımdan estetik tavır, estetik hoşlanma ve estetik hazla doğrudan ilintilidir (73-77) ve salt haz duymak, estetik haz duymak ereği ile yapılan eylem çerçevesinde 'auto-telos (ereği kendinde olma)' vardır. Ayrıca nesnelere duygusallık içinde kavrama, nesnelere duygusallık içinde içinden yaşama özdeşleşim (einfühlung, empathy) olayıyla ilgilidir. Gerçekten de özdeşleşim olayında biz, nesnelere içinden kavrar ve yaşarız. Ama nesnelere kavradığımız ve yaşadığımız şey, nesnenin kendisi değil, nesneye yüklediğimiz kendi duygularımızdır. Bu bakımdan da 'özdeşleşim', doğrudan 'estetik özne' kaynaklıdır (66-73).

Bu bağlamda, 'estetik özne', 'estetik nesne', 'estetik deneyim', 'estetik tavır', 'estetik değer', 'güzel(lik)', 'estetik yargı', 'beğeni', 'estetik haz', 'algı', 'duyular', 'duyumsama', 'iyi', 'doğru' 'fayda(lı)', 'estetik bakış açısı' gibi kavramlar, 'estetik'in çerçevesini çizerken 'estetik'in unsurları olarak 'estetik'i tanımlayıcı bir mahiyet de gösterirler.

1.2. 'Estetik Eğitimi'nin Unsurları ve Başlıca Amaçları

Estetik; sanat, sanatsal eylemler, sanat eseri, bir estetik nesne olarak sanat eseri, doğa ile sanat arasındaki ilişki, güzel, güzellik, estetik özne olarak sanata yönelen birey vb. konuların çerçevesinde alana dair sorulara cevap arayan disiplin olarak kabul edilir. Bu bakımdan estetik eğitiminin başlıca amacı da bireyin sanat ve estetik üzerine konuşmasına imkân sunmak, sanat eserlerinin farklı estetik kuramlara göre değerlendirilmesi süreçlerine yer vermek, onlara önce estetik deneyimi yaşatmak, sonra bunu düşünsel boyuta taşıyarak kendilerine güzellik adına birikim sağlamaktır (Karabulut vd., 2010: 99). Algısal yeterliliğin gelişmesi bilgi ve deneyimin sağlanmasına bağlıdır. Dolayısıyla sanata ve güzele yönelik algının biçimlendirilmesinde eğitim kural ve duyular yoluyla estetik disiplin kazandırma amacını taşır (Özalp, 2016: 500).

Kevin Tavin, *Eyes Wide Shut: The Use and Uselessness of the Discourse of Aesthetics in Art Education* başlıklı makalesinde (2007: 40-45) 'estetik' teriminin farklı dönemlerde ve farklı alanlardaki muhtelif kullanımlarına dikkat çekerken sanat/estetik eğitiminde 'estetik'in, 'estetik söylemi'nin birbirine dokunan, birbiriyle ilişkili beş yönü olduğunu söyler. Bu beş yönlü değerlendirmede, ifade edilen kavramlar estetik eğitiminin içeriğini oluştururken 'estetik özne' olarak öğrencilerin 'estetik deneyim/yaşantı' süreçlerini, eylemlerini, kazanımlarını da tanımlar niteliktedir. Bu bağlamda Tavin, estetik eğitimi çerçevesinde tanımlanan 'estetik'in, 'estetik söylemi'nin birbiriyle ilişkili beş yönünü şöyle ortaya koyar:

Birincisi, estetik terimi bazı sanat/estetik eğitimcileri tarafından bir kişi veya grubun belirli nesnelere ve çevrelerindeki daha büyük dünya hakkında özel kararlar almak için kullandıkları bir stil, bakış, tercih veya beğeniye göndermeyle kullanılır: Afrika estetiği, çocuk estetiği, günlük yaşam estetiği, endüstriyel estetik, yeşil estetiği, ucuz edebiyat estetiği, TV estetiği.

Estetik teriminin kullanımıyla ilgili ikinci durum ise en basit şekliyle ‘estetik nitelikler’ ve ‘estetik formlar’ olarak bir sanat eserinin genellikle algısal/duyumsal, anlatımsal/gösterimsel ve teknik karakteristiğine dair özelliklere göndermelerle ilgilidir.

Estetik eğitiminde estetik terimini kullanmanın üçüncü bir yolu da bir kişinin belirli bir nesnenin güzelliği gibi kendisi dışındaki bir şeyle karşılaştığında gösterdiği yüksek farkındalık, zihin parlaklığı ve hareketli eğilime/eğilim göstermeye göndermelerle ilgilidir. Sanat/estetik eğitimcileri, bu kapsamda ‘estetik bilinç, ‘estetik deneyim’, ‘estetik an’ sahibi öğrencilere ya da ‘estetik süreçler’e ve ‘bilmenin estetik modları’na bağlanmış öğrencilere dikkat çeker. Bu tarz bir estetik deneyim ‘keyif ve zevk amaçlı bir ereklilik/amaçlılık’ olarak tanımlanır.

Sanat/estetik eğitimcilerinin estetik terimini kullandıkları dördüncü yol ise, sanatın karakteri ve işlevi hakkında felsefi bir araştırmayı işaret eder. Bu kapsamda, bazı sanat/estetik eğitimcilerinin, öğrencilerle etkileşimi; öğrencilerin estetik çalışmaları, estetik kavramların somutlaştırılması, anlamlı estetik etkinlikleri, estetikçinin rolü, estetik yoluyla düşünme veya sadece ‘estetik’ ile etiketlediği görülür. Öğretmenlerin, öğrencilere toplumda sanatın işlevine veya bir eserin neden güzel olduğuna dair sorular sorması bile farkında olmadan ‘estetik’i ve ‘estetik’e dair felsefi bir sorgulamayı öne çıkarır.

Estetik eğitiminde ‘estetik’, ‘estetik söylemi’ teriminin beşinci ve daha yaygın kullanımı ise genellikle sanat eseri ile ilişkili olan ve sanat eserinden kaynaklanan değerli becerilerin geliştirilmesine odaklanan bir etkinlik veya stratejiyi belirtir. Estetik eğitiminde bu strateji, ‘estetik farkındalık’, ‘estetik davranış’, ‘estetik gelişme’, ‘estetik sorgulama/araştırma’, ‘estetik yargı/değerlendirme’, ‘estetik öğrenme’, ‘estetik okur-yazarlık’, ‘estetik tarama’, ‘estetik anlayış’, ‘estetik birikimi edindirme/geliştirme’, ‘estetik deneyimleri haritalama’, ‘ilişkilerin estetik çerçevesi ve zihnin estetik çerçevesi ile ilgilenme’ ve ‘estetik eğitimi’ kavramlarının çerçevelediği bir alanda gerçekleşir (Tavin, 2007: 41).

Tavin, estetik eğitimi bağlamında ‘estetik’, ‘estetik söylemi’ kavramlarını birbirleriyle ilişki biçiminde beş yönlü bir değerlendirmeye tanımlarken ‘estetik eğitimi’nin alanını da çizer, ‘estetik eğitimi’nde öncelenmesi gereken kavramları sıralar ve ‘estetik eğitimi’nde bireyin konumunu belirleyip ‘estetik eğitimi’nin içeriği, kazanımları, eylemleri, işlemleri, etkinlikleri, süreçleri ile ilgili de bir çerçeve oluşturur. Bireyin duyuşsal ve bilişsel süreçlerle ‘estetik’i içselleştirmesi; çizilen çerçevenin sınırlarını belirleyici temel noktalardandır.

Estetik eğitimi, duyu algılarının, duyuların eğitimidir. Eğitim sisteminin tüm aşamalarına yayılan ve devamlılık gösteren bir estetik eğitimi, sanat eğitimi insanda estetik yapılanmayı oluşturur. Estetik eğitiminde duyu eğitimine bağlı olan beğeni yargıları geliştirilir ve bireylerin beğeni yargılarında bireysel kadar genel/evrensel bir bakış açısı inşa edilir. Estetik dünya, estetik yargılar dünyası, sağlam temelden, belli bir düzenden yoksun aşırı bir keyifliğin hüküm sürdüğü dünya değildir ve estetik eğitimi, estetik disiplin kazandırma işlevini de yerine getirir. Estetik nesne üzerinden edinilen deneyimin ürünü, gündelik yaşama taşınabilen bir estetik bakış açısı geliştirir (Bengisu, 2011: 104). Bu bakımdan estetik eğitimi, Gövsa’nın dikkat çektiği üzere “hayatın her türlü tezahüratına şamil olmalıdır.” (1341/1925: 8) ve bireylerin ‘estetik zevk’lerini de geliştirmeyi birincil amaç edinmelidir (14). Bu yönüyle estetik eğitiminin gayesi, “Hayata ‘intibak (adaptasyon)’ı mükemmel bir şekilde temin etmek, ferdi incelmış ve yükselmiş yetileriyle kendisi ve çevresi için daha faydalı bir birey

hâline getirmek şeklinde özetlenebilir. Estetik eğitimi; bireylerde duyular ve duygular ile düşünme yetisi ve hayal dünyasını keşfettirdiği ve genişlettiği; hayatın bütün ayrıntılarında düzeni, keşfetmeyi ve yaratıcılığı doğurduğu için bireysel ve toplumsal kazanımı artıran başlıca etkenlerdendir (12).

Bu bakımdan hangi mesleğe yönelirse yönelsin, amacına uygun sanat/estetik eğitimi ile yetişmiş, estetik beğenisi gelişmiş bireylerin kendilerine ve toplumlarına katkıları da artar. Sanatsal etkinlikler üzerinden yapılandırılan estetik eğitimi, bireylerin ve toplumun içinde yaşadıkları çevreye duyarlı olmalarını sağlamaya, bireylerin çevreleri ile yararlı bir etkileşim içine girebilmelerine, estetik ihtiyaçlarını karşılamaya, ürün ortaya koyabilme ve yorumlama güdülerini doyurmaya, yaşantılarını daha anlamlı hale getirebilmelerine imkân vermeye yöneliktir (Buyurgan ve Buyurgan, 2012: 5-9). 'Çağın ruhsuzlaşması' ve bunun sonucunda ortaya çıkan, sanatın yüzeysel olanla derin olan etkilerinin karıştırılması (Geiger, 1985) da estetik eğitimini, eğitimin her aşamasında bir zorunluluk hâline getirmektedir. Çağın ruhsuzlaştığı, estetik zevkin kaybolduğu, sanatsal/estetik konular da dâhil yaşamın her alanında yüzeysel olanla derin olanın birbirine karıştırıldığı, bu yöndeki 'bilinçlilik'in kaybolduğu, insanoğlunun 'güzel(lik)'e en çok ihtiyaç duyduğu günümüzde 'estetik eğitimi', yalnız sanat eğitiminin bir alt disiplini olarak kalmamalı; farklı disiplinlerin içerisine de yerleşerek yaşamsal alanını genişletmelidir.

1.3. Çalışmanın Amacı

Çalışmanın amacı; 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Türkçe eğitimi için bir alt-alan olarak belirlenen 'estetik'in ve 'estetik eğitimi'nin yerini, içeriğini, özelliklerini ve hangi kavramlarla Programa yerleştirildiğini değerlendirmek; Programın 'estetik'e ve 'estetik eğitimi'ne bakış açısını, 'estetik'i ve 'estetik eğitimi'ni bir alt-alan olarak benimserken dayandığı felsefi temelleri ortaya koymaktır.

1.4. Çalışmanın Sınırlılıkları

Çalışma, ilk ve ortaokul Türkçe dersleri için hazırlanan 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı ile sınırlıdır ve çalışmada Program, yalnızca Türkçe eğitiminin bir alt-alanı olarak benimsenen 'estetik' ve 'estetik eğitimi' çerçevesinde ele alınmaktadır.

1.5. Çalışmanın Yöntemi

Nitel bir araştırma olan çalışmamızda doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, "araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar." (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 187). Bu bağlamda, çalışmada, 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı, Türkçe eğitimi için bir alt-alan olarak benimsenen 'estetik' ve 'estetik eğitimi' bakımından incelenmiş; Programa yerleşen şekliyle 'estetik eğitimi'nin felsefi dayanakları, içeriği, kavramları ve kazanımlara nasıl yansıdığı değerlendirilmiştir.

2. Bulgular

2.1. 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda 'Estetik' ve 'Estetik Eğitimi'

2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın altında yatan felsefenin temel dayanaklarından birisi 'estetik' ve 'estetik eğitimi'dir. 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda 'estetik' ve 'estetik eğitimi' ilk olarak 'estetik duyarlılık' kavramı üzerinden hedef kitle odaklı dikkate alınır. Diğer bir ifadeyle, 'özne'de bir 'estetik duyarlılık'ın yapılandırılması, Programın temel amaçlarından biri olarak öne çıkarılır.

Program, eğitimi; bireyin içerisine doğduğu millî, manevi ve kültürel değerler başta olmak üzere, yetenek, beceri, tutum, 'estetik duyarlılık' ve olumlu davranışlar kazanılmasını içeren bir süreç olarak tanımlar (TDÖP, 2017: 3, 5).

Dolayısıyla Türkçe eğitiminde öğrencilerin başta dil ve iletişim becerilerinin geliştirilmesi, sosyalleştirilmesi, millî, manevi ve kültürel değerler üzerinden aidiyet duygularının pekiştirilmesi, kültürlenmenin gerçekleştirilmesi vb. amaçlar kadar öğrencilere 'estetik duyarlılık' kazandırılması yönünde bir amaç gözetilir. Dolayısıyla bu amaç, Türkçe eğitiminin içerisine yerleştirilmiş bir alt-alan olarak 'estetik eğitimi'ni de gündeme getirir.

Sanat/estetik eğitimcileri, 'estetik'i, 'estetiğe dair söylem'i kısmen sanat, sanatsal beceri, sanatsal seçim, güzellik, bilinçlendirme, yaratıcılık, deneyim, his, şekil, artan farkındalık, yargı, anlam, derinlemesine düşünme, algılama, kalite, arıtma, yansıma, duyular, stil, beğeni ve vizyon kavramlarına göndermelerle kullanır. Dolayısıyla öğretmenler genellikle öğrencilerde büyüklü etkililiğe sahip 'estetik'i; duyarlılık, algı ve hayal gücü için bir yer/alan/zemin olarak düşünür (Tavin, 2007: 40-41). Bu bakımdan 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın da 'estetik'i, 'estetik eğitimi'ni, öğrenciler için 'duyarlılık, algı, duyular, hayal gücü, beğeni, duygular, deneyim/yaşantı, yargı, stil vb.' kavramları içerse/taşıyan bir yer/alan/zemin olarak tanımladığını söyleyebiliriz.

Bu bağlamda 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda 'estetik duyarlılık' ve 'estetik eğitimi' kapsamında 'estetik yargının bir bilgi yargısı değil, bir beğeni yargısı olduğu' bilinci ile hareket edilerek öğrencilerin 'güzel nesne'ye dair duyularını geliştirmek ve 'güzel' eksenli değerlendirmelerle duygularını ifade edebilmelerini sağlamak, Türkçe eğitiminin amaçsal kapsamının da belirleyicilerinden biri olarak dikkate sunulur. Bu bağlamda Programda esas alınan 'estetik eğitimi' için bir yönüyle öğrencilerin 'duygular'ı merkeze alınır ve bu eğitim aracılığıyla öğrencinin hayal gücünün geliştirilmesi ve öğrencinin hayal gücü ile yaklaştığı 'güzel nesne'ye dair hissettiği duyguları öz güvenle ifade edebilmesi beklenir (TDÖP, 2017: 4).

Programda 'estetik eğitimi'nin öne çıkarılmasındaki başlıca amacın; "fikirlerini, beğenilerini sunabilen, eğlenerek ve ilgi alanlarını geliştirerek öğrenen, yüksek motivasyonlu, eleştirel düşünme becerileri gelişmiş, mutlu, estetik değerlere uzak olmayan, estetik hazzın izini süren, estetik bakış edinebilmiş, kendi hayal gücünü ortaya koyabilen, hayatın tek yönlü işleyişini kendi tasarımları ile zenginleştiren bireyler yetiştirmek" (4) olduğuna vurgu yapılır. Böylece 'estetik eğitimi' bağlamında 'estetik haz' ile 'estetik bakış açısı' kavramları öncelenirken, öğrencilerin 'güzel' etrafında duygularının geliştirilmesi amaçlanırken 'güzel'e dair bilişsel süreçler yaşaması, güzeli 'duygu' boyutuyla olduğu kadar 'bilişsel' dinamiklerle de deneyimlemesi, böylece de 'estetik bir bakış açısı' edinmesi amaçlanır. Böylece Program, öğrencilerin anlama ve anlatma becerilerinin geliştirilmesi kadar sanatsal ve estetik birikimlerini geliştirmeyi de kapsamına alır.

Programın öğrenci-merkezli ‘estetik duyarlılık’ı güçlendirme, ‘güzel nesne’ye dair ilgiyi yönlendirme, ‘güzel nesne’ye dair duyguları ifade ettirme, ‘estetik haz’ uyandırma vb. amaçları, doğal olarak bir yönden ‘özne’ye yönelik ‘duyuşsal eğitim’le/’duygu eğitimi’yle de doğrudan ilişkilidir.

Duyuşsal alan, duygusal zekâ, duyuşsal öğrenme, duyuşsal eğitim, duygu eğitimi (Bacanlı, 2005; Goleman, 2016; Gömlüksiz ve Kan, 2012; Oltuoğlu, 2002) vb. kavramların çerçevelediği alan, ‘estetik eğitimi’ ile de doğrudan ilişkilidir, öğrencilerin duyuşsal eğitimlerinin bir yönünü ‘estetik eğitimi’ oluşturur. Diğer bir ifadeyle ‘estetik’le ilgili pedagojik süreçlerin bireylerin duyuşsal eğitimlerinde önemli bir işlevi yerine getirdiğini söylemek mümkündür. Bu nedenle Program, Türkçe eğitimi için bir alt-alan olarak ‘estetik’e yer verirken ‘estetik’i öğrencilerin duyuşsal eğitimini/duygu eğitimini gerçekleştirirken de bir aracı olarak benimser.

Programın dikkat çektiği ‘estetik bakış açısı’ ise doğal olarak ‘estetik farkındalık edindirme ve bu farkındalığı geliştirme açısından ele alınmalıdır. Gültekin’in dikkat çektiği üzere “estetik farkındalık olarak da tanımlanan doğal ve yapay çevredeki ayrıntıları fark edebilme becerisi, çocukların ayrıntılar üzerinde çalışmaya yönlendirilmesiyle kazandırılır.” (2011: 1). Bu bakımdan *Türkçe Dersi Öğretim Programı*, ‘estetik farkındalık’ yaratıcı ve geliştirici bilişsel süreçleri Türkçe öğretiminde bir zaruret olarak görür ve ‘bilinçlilik’i esas alır. Program kazanımlarının metinler ve etkinlikler/sorular üzerinden işler hâle getirildiği, hedef kitleye ulaştırıldığı düşünüldüğünde, ‘metin anlamlandırma ve üretme’ süreçlerinin öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve devinışsel becerilerinin geliştirilmesi kadar öğrencilerde ‘estetik farkındalık’ yaratma bakımından da işlevselleştirilmesi gerekir. Bu bakımdan Türkçe öğretiminde metinlerin estetik yönünün ayrıca ele alınması, metnin estetik değerinin belirlenmesi, tanımlanması, ‘estetik haz’ verici dinamiklerinin değerlendirilmesi, öğrencilerin ‘beğeni’ duygularının harekete geçirilmesi, öğrencilerin ‘güzel’e dair ön bilgilerinden, hatırlamalarından hareket edilmesi, estetik bağlamında ‘özne’nin bireysel yaşantılarının metinle ilişkili hâle getirilmesi, ‘estetik yargı’nın öncelenmesi vb. öğeler öğrenme sürecinin içerisine yerleştirilmelidir. Böylece bireylerin bir ‘sanatsal/estetik nesne’ olarak ele alınan metinden içselleştirdiği ‘estetik’ öğeler, ‘güzel’e, ‘iyi’ye, ‘doğru’ya dair duygu, düşünce ve hayaller gündelik yaşama taşınabilecek; gündelik yaşamı ‘güzel’, ‘iyi’ ve ‘doğru’ gibi kavramlar çerçevesinde şekillendirebilecek; ‘estetik’ dinamiklerle yapılandırabilecek bir birikim yaratır.

‘Estetik beğeni’nin hedef kitlenin özelliklerine, sınıf seviyesine göre çeşitlilik gösterdiği ve ‘estetik özne’nin durumuna, kültürel/sanatsal/edebî/estetik birikimine göre değiştiği (Gökay ve Demir, 2006: 329-342) olgusu, 2017 *Türkçe Dersi Öğretim Programı*’nda da esas alınan noktalardandır. Türkçe dersi içeriklerinin sınıf seviyelerine göre değişiklik arz eden bir içerikle şekillenmesi, dolayısıyla da ‘estetik’ içeriğin de bu doğrultuda yapılandırılması gerekliliği Programın temel dayanaklarından. Programda “Genel olarak sanatsal, edebî ve kültürel çalışmalar öğrencilerin düzeylerine uygun şekilde eğitime dâhil edilmiştir.” (TDÖP, 2017: 4) şeklindeki ifadeler, bu gerekliliğe dikkat çekici niteliktedir. Dolayısıyla Program, Türkçe dersinin genel amaçlarını da bu tarz bir çeşitlilikte ortaya koyar ve öğrencilerin ‘estetik/sanatsal değerleri’ fark etmeleri ve benimsemelerini amaçlar.

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nda ifade edilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri doğrultusunda hazırlanan 2017 *Türkçe Dersi Öğretim Programı*’nın genel amaçları; öğrencilerin Türkçeyi kullanma, anlama ve anlatma, iletişim kurma, bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma, sözlü, yazılı ve görsel materyallere eleştirel/değerlendirici/yorumlayıcı yaklaşma becerilerini geliştirmek ve millî, manevi, ahlaki, tarihî,

kültürel, sosyal değerlerini, millî duygu ve düşüncelerini, aidiyet duygularını güçlendirmek kadar öğrencilerin Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerini ve benimsemelerini sağlamak ile de ilgilidir (TDÖP, 2017: 10). Bu bakımdan *2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı*, kendisi için ‘estetik eğitimi’ bağlamında estetik ve sanatsal değerlerin fark ettirilmesi, içselleştirilmesi yönünde bir amaç da edinmiştir. Bu amaç doğrultusunda programda ‘temalar ve konu önerileri’ çerçevesinde ‘sanat’ temasına da yer verilmiş, ‘sanat’ başlığı altında öğrencilerin “afiş, bale, cilt, söz sanatları, ebru, edebiyat, estetik, estetik duyarlılık, festival, fotoğraf, gala, geleneksel sanatlar, gölge oyunu, grafik, grafiti, heykel, mimari, minyatür, müzik, opera, özgünlük, pandomim, peyzaj, resim, seramik, sinema, tezhip, tiyatro, yenilikçi düşünme vb.” (19) kavramlarla karşılaşması yönünde bir gerekliliğe dikkat çekilmiştir.

2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı; ‘estetik’ bağlamında tarihin her döneminde ‘estetik’le, sanatla ilişkili olarak gündeme getirilen ve tartışılan ‘güzel’, ‘iyi’, ‘doğru’ ve ‘fayda(lı) kavramlarının (Gövs, 1341/1925; Fındıkoğlu, 1927; Lalo, 1948) da ‘estetik eğitimi’ noktasında öğrencilerin deneyimleme süreçlerinin bir parçası olarak esas alınmasını amaçlar. Programda bu durum şöyle dikkate sunulur:

“Epistemolojik, sosyolojik ve estetik açılardan ‘iyi’, ‘doğru’ ve ‘güzel’ kavramları da öğrencinin müreffeh bir toplumu oluşturan mutlu bir birey olmasında önemli yer tutmaktadır. Öyle ki bu kavramlar, ayrı ayrı ele alındıklarında bütün bir insan yaşamının gerekliliklerine karşılık gelecek derinliğe ve içeriğe sahiptir. Nitelikli ve hedefi hayata dönük bir eğitim, ‘iyi’, ‘doğru’ ve ‘güzel’ kavramlarını temel almalıdır.” (TDÖP, 2017: 3). Bu bağlamda Program, metinler üzerinden öğrencilerde ‘güzel’e bağlı olarak ‘estetik haz’ ve ‘estetik duyarlılık’ geliştirilmesini, öğrencilerin estetikle ilişkili olarak ‘iyi’ ve ‘doğru’ya dair bir bakış açısı edinmelerini önemsemektedir. Metinler, ‘estetik’ kapsamında biçimsel, dilsel ve anlatımsal özellikleri itibariyle ele alınıp form, düzen, ahenk, uyum, seçme ve bağdaştırma vb. açılardan işlevselleştirilirken özellikle ‘içerik’e dair öğeleri itibariyle de ‘iyi’ ve ‘doğru’ya dair dinamikleri harekete geçirici bir rol oynar. ‘iyi’, ‘doğru’ ve ‘güzel’ noktasında Programın kazanımlarına uygun bir şekilde yapılandırılan Türkçe dersi ders kitaplarının, ‘metin seçimi’ noktasında tematik düzlemde hareket etmesi bu bakımdan da anlamlıdır.

2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın ‘estetik’ kapsamında ‘güzel’le birlikte ‘iyi’, ‘doğru’ kavramlarını öncelmesi; Programda ‘estetik’ ile ‘fayda’ kavramlarının ilişkilendirildiğini, estetik nesnenin ‘güzel’in yanı sıra ‘iyi’ ve ‘doğru’ üzerinden ‘faydalı’ olmayla eş tutulduğunu gösterir. Bu durum, Programda ‘estetik eğitimi’nin ‘değerler eğitimi’, bakımından da işlevsel kılınmasıyla ve öğrencilere evrensel, insanî, ahlâkî değerlerin ‘estetik nesne’ üzerinden kazandırılması yönünde bir ‘amaçlılık’la doğrudan ilintilidir.

Programda ‘ders kitaplarına alınacak metinlerin nitelikleri’ sıralanırken “ders kitabında temaları destekler nitelikte edebî ve estetik değer taşıyan” metinlere yer verilmesi gerektiğine (TDÖP, 2017: 21) dair vurguyu da yine Programın ‘estetik’i önceler yapısıyla izah etmek mümkündür.

O halde Türkçe derslerinde araç-metin olarak kullanılan okuma, dinleme/izleme metinlerinin “öğrencilerin ilgi ve düzeylerine uygun olması” kadar “okuma sevgisi ve alışkanlığı ile estetik duyarlılık kazandıracak nitelik taşıması” (Kavcar, 2003: 23), böylece *Türkçe Dersi Öğretim Programı*’nın ‘estetik’e dair amaçlarına cevap verebilme yeterliliğini göstermesi gerekir. Özellikle metin seçimi ve kullanımı noktasında edebî eserlere yer verilmesi, bilişsel, duyuşsal ve devinişsel becerilerinin

geliştirilmesi kadar öğrencilerin 'estetik' ihtiyaçlarını karşılayıcı, onlara 'estetik duyarlılık' kazandırıcı ve onların 'estetik farkındalık'larını geliştirici işlevleri yerine getirir.

Bu bağlamda Türkçe ders kitaplarında yer alan edebi metinlerin öğrencilere estetik zevk kazandırmadaki rolü yadsınamaz (İşcan vd., 2007). Edebi metinler, insanda 'haz alma, hoşlanma, beğeni' duygularını uyandırır. Estetik katkı, estetik değerler, sanatsal etkinliklerin dışında edebî eserler yoluyla da bireylerin ve toplumun içinde yaşadıkları çevreye duyarlı olmalarını sağlamaya, çevresi ile yararlı bir etkileşim içine girebilmelerine, estetik ihtiyaçlarını karşılamaya ve yorumlama güdülerini doyurmaya, yaşantılarını estetik bağlamında daha anlamlı hâle getirebilmelerine imkân vermeye yöneliktir (İşcan vd., 2007: 69). Aslında edebiyat/edebî metin kavramı beraberinde 'edebiyat estetiği' kavramını da getirir. Edebi metinlerin bir yüzünün 'sanatsal olan'a, 'güzel'e, 'estetik'e bakıyor olması; edebî metinlerin kavranması (anlaşılması, takdiri) ve değerlendirilmesi, bizzat edebî eserin tanımı ve bir edebî kurumun varlığı ve rolü ile bağlantılı olarak 'estetik algı, estetik yargı, yazarın niyeti, gerçek ve kurgu' gibi kavramların çevrelediği bir alan yaratır (Olsen, 1990: 196; Olsen, 2015: 31). Bu bakımdan Türkçe derslerinde metinler -özellikle edebi metinler- üzerinden dinleme/izleme, okuma, yazma, konuşma, görsel okuma ve sunu gibi öğrenme alanlarının içeriğini işler hâle getirmek, öğrencilerin anlama ve anlatma becerilerinin geliştirilmesini sağlamak, dilbilgisine dair farkındalık oluşturmak kadar sanatsal/estetik duyarlılık kazandırmak, öğrencilerin estetik ihtiyaçlarını karşılamak, gündelik yaşama taşınabilecek bir 'estetik bakış açısı' vermek de büyük önem arz eder. Türkçe derslerinin ana malzemesi metindir ve metin-odaklı süreçleri ihtiva eden Türkçe dersinin 'estetik'e dair kazanımları da gerçekleştirilmesi için her şeyden önce metinlerin 'estetik' yeterlilikleri de karşılaması, metin seçimi ve kullanımı açısından bir zorunluluktur. Bu bakımdan özellikle edebi metinlerin birincil amaçlarından birisinin öğrencilere 'estetik duyarlılık' kazandırmak olduğunu söylemek gerekir. Masal, hikâye, roman, şiir, tiyatro vb. türden metinler; 'estetik nesne' olarak biçim, içerik, dil ve anlatım yönlerinden 'estetik'in kapsamına giren 'estetik haz', 'estetik duyarlılık', 'estetik ihtiyaç', 'estetik yargı/değerlendirme', 'beğeni', 'güzel', 'iyi', 'doğru' vb. pek çok kavramın öğrenciler tarafından fark edilmesini, benimsenmesini, içselleştirilmesini sağlar.

Edebî eserlerin çok açık bir güzellik nesnesi, sanat eseri olduğu unutulmamalıdır. Dolayısıyla metin-merkezli Türkçe eğitiminde 'estetik bakış açısı'nı da esas almak gerekir. Türkçe eğitiminin temel işlevlerinden biri edebî metinlerden aldığı hazla çocukların iç dünyalarındaki güzellik duygu ve duyarlılıklarını ortaya çıkarmak, geliştirip zenginleştirmek ve onları 'estetik' açıdan disipline etmektir. Varoluşundaki birinci amaçlardan biri 'güzellik' olan edebî metinler, elbette -estetik haz vermesinin dışında- birçok 'fayda' da temin edilebilir. Onun eğitimin vazgeçilemez objelerinden biri olmasında, bu tür faydacı işlevlerinin önemli rolü vardır. Özellikle içerik özellikleri itibariyle metinlerin 'iyi'nin, 'doğru'nun, 'güzel'in verilmesinde, değerler eğitiminde büyük bir işlevi yerine getirdiğini söylemek gerekir. Türkçe eğitiminde metin analizinde eğitimcilere düşen görev, herhangi bir unsuru ihmal etmeden, herhangi bir unsuru ikinci plâna atmadan ve bütünlüğünü zedeledikten sistematik bir biçimde metni çözümlerken onun estetik yönlerini de ortaya koymak, en azından sezdirmektir (Çetişli, 2006: 5-7).

Müzik veya diğer sanatlara yönelik estetik tepkide, 'sanat nesnesi, sanat nesnesinin nasıl oluştuğu, değerlendirici gözlemci ve sanatı harekete geçiren sanatçı'yı; 'estetik sürecin katılan unsurları' şeklinde tanımlamak mümkündür (Berleant, 1971). Bu bakımdan Türkçe eğitiminde, 'estetik eğitimi'ne dair her türlü etkinlik; sanat/estetik nesnesi olarak 'metin', 'metnin nasıl oluştuğu', 'metnin

yaratıcısı' ve 'metni, metin-içi, metin dışı ve metinler arası anlam kurmalarla anlamlandırılan öğrenci'nin yarattığı bütünlüklü alana dairdir ve bu ögeler arasındaki her türlü ilişkinin tanımlandığı, anlamlandırıldığı, analiz edildiği, yorumlandığı, değerlendirildiği süreçleri esas alır. Dolayısıyla Türkçe eğitiminde hedef kitlenin; metin, metni oluşturan ögeler, metnin metin dışı ögelerle ilişkisi, metnin yaratıcısı, vb. ögelerle ilgili değerlendirici eylemlerinin bir yönü 'estetik' çerçeveyi oluşturur/oluşturmalıdır. Bu tarz eylemler, Heid (2005)'te de dikkat çekildiği üzere 'estetik gelişim'in duyuşsal deneyimler kadar bilişsel deneyimlere dayandığını (48-53) ortaya koymasına bakımdan da önemlidir.

2017 *Türkçe Dersi Öğretim Programı*, 'estetik eğitimi'ni önemser, önceler yapısını, hedef kitlede yapılandırılmak istenen kazanımlar doğrultusunda şöyle gerekçelendirir:

"Estetik eğitimi yoluyla birey, sanat eserlerini duygular yoluyla olduğu kadar duyular aracılığıyla da deneyimlediği için somutlaştırma yeteneğini geliştirir. Bu sayede birey farklı duyguların farklı şekillerde anlatılabileceğini kavradığı için bir duygunun, bir durumun ne şekilde anlatılabileceğine dair görüşleri de gelişir. Benzer şekilde ifade yeteneği gelişen öğrenci, olayların başka şekillerde ele alınabileceğini bilerek farklı olasılıkları sorgular. Birçok farklı olgu ile etkileşim hâlinde olan birey, bu nesnelere arasında veya bilgi, deneyim ve metinler arasında bağlantılar kurabilir. Öğretim programlarında niçin var ettiğimizi ve nasıl gerçekleştirdiğimizi bilmediğimiz bir güzellik ortaya koyma yerine, yapılan her estetik davranışın veya ürünün daima bir ölçü ve hesap ile meydana getirildiği düşüncesiyle sürdürülebilir bir estetik anlayışın öğrencilere kazandırılması hedeflenmiştir. Yemek kaşığından çesmeye, kuş yuvasından kapıya kadar hayatı, en ince ayrıntısına varana dek, süsleme hassasiyeti taşıyan bir geleneğin bu imkânlarının tekrar ortaya çıkarılması beklentisiyle hareket edilmiştir." (TDÖP, 2017: 4). Dolayısıyla hedef kitle üzerinden yapılan bu tarz bir gerekçelendirme, 2017 *Türkçe Dersi Öğretim Programı*'nın öğrencilerin, 'estetik deneyimler'i, 'estetik yaşantılar'ı esas alan süreçler içinde etkin olmalarının gerekliliğine ve 'estetik deneyimler/yaşantılar' aracılığıyla 'bireysel gelişimi sürdürme'ye dair de bir vurgudur.

Yaratıcılık bağlamında diğer disiplinlerle de ilişkili olarak estetik eğitiminin öğrencilerin hem düşünme yetisini, hem de duyu algılarını geliştirici gücü vardır ve bu nedenle de kişilik gelişimi açısından olumlu etkileri sınırsızdır (Gültekin, 2011: 11). Bu bakımdan 2017 *Türkçe Dersi Öğretim Programı*, Türkçe eğitiminde bir alt-alan olarak 'estetik eğitimi'nin gerekliliğini 'bireysel gelişim'le ilişkili olarak da izah eder. Ayrıca 'estetik eğitimi' için ifade edilen bu gerekçelendirmede, *Türkçe Dersi Öğretim Programı*'nın 'estetik disiplin'i önemseydiğini görmekteyiz.

Sanata ve güzele olan algının biçimlendirilmesinde eğitim; kural ve duyular yoluyla estetik disiplin kazandırma amacını da taşır (Özalp, 2016: 500). Dolayısıyla Programda, Türkçe derslerinde öğrencilerin 'estetik deneyimleri/yaşantılar'ını esas alan süreçlerle yaşama dair algısal, duyuşsal yeterliliklerinin geliştirilmesinin de amaç edinildiği görülür.

'Estetik deneyimde', 'özne' üzerinden 'zihin, idrak, duygu, davranış, algı, kültürlenme, çevre' gibi ögeler canlı, karmaşık ve bütüncül bir deneyimin bileşenleri olarak karşımıza çıkarken (Lankford, 1882: 24) bütün bunların, 'estetik deneyimi' özneye göre farklı kıldığını, göreceli bir durum yarattığını, dolayısıyla da özneye dair dinamiklerle doğrudan ilintili olduğunu ifade etmek gerekir. Dolayısıyla eğitimde bireysel farklılıklar ve bireysel farklılıkların yarattığı alan 'estetik' için de geçerlidir ve 'estetik' konularında da öğrencilerin kendilerine özgü dinamikleri harekete geçirmesi beklenir. Diğer

bir ifadeyle Türkçe eğitiminin içerdiği 'estetik deneyim/yaşantı'; öğrencilerin güzellik, zihin, duyu, algı, bilişsel ve duyuşsal deneyim, metni bir bütün olarak anlamaya/anlamlandırmaya yönelik çözümleyici ve birleştirici eylemler, beğeni vb. öğelerle gerçekleştirdiği süreçler toplamıdır.

Braunschvig'e göre güzellik biri hakikat ve diğeri de hayal olmak üzere iki sahayı içerir ki birine duyularımız, ötekine de muhayyilemiz aracılığıyla dâhil oluruz (1929: 426). Bu bakımdan Türkçe eğitiminde metin-odaklı süreçlerle -edebî metinlerin sanatsal/estetik bir nesne olduğundan hareketle- öğrencilerin gerçeğe ve hayale yönelik bir zeminde 'estetik duyarlılıkları'nın ve 'estetik bakış açıları'nın geliştirilmesi, 'estetik deneyimler' bakımından önemlidir ve 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı da öğrencileri 'estetik deneyimlerin/yaşantıların' etkin öznesi konumuyla konumlandırır.

Dolayısıyla Türkçe Dersi Öğretim Programı, 'sanatsal/estetik nesne', 'estetik duyarlılık', 'estetik bakış açısı', 'estetik farkındalık', 'estetik yargı', 'estetik haz', 'beğeni', 'güzel', 'iyi', 'doğru' vb. kavramların çerçevelediği alana atıfla 'estetik eğitimi'ni de içerir yapıdadır ve 'estetik'i, 'estetik eğitimi'ni Türkçe eğitiminin bir alt-alanı olarak benimser.

3. Sonuç ve Öneriler

Çalışmamız kapsamında ulaştığımız sonuçları ve bu sonuçlardan hareketle sunabileceğimiz önerileri şöylece sıralayabiliriz:

1. 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın altında yatan felsefenin temel dayanaklarından birisi 'estetik' ve 'estetik eğitimi'dir. 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı 'estetik'i ve 'estetik eğitimi'ni, Türkçe eğitiminin bir alt-alanı olarak benimsemektedir.

2. Program, Türkçe eğitiminde öğrencilerin başta dil ve iletişim becerilerinin geliştirilmesi, sosyalleştirilmesi, millî, manevi ve kültürel değerler üzerinden aidiyet duygularının pekiştirilmesi, kültürlenmenin gerçekleştirilmesi vb. amaçlar kadar 'estetik deneyimler/yaşantılar' üzerinden öğrencilerin 'estetik duyarlılıkları'nın geliştirilmesini de başlıca amaçlardan biri olarak ortaya koymaktadır.

3. 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda 'estetik'le ilgili kavramlarla, 'estetik eğitimi'nin içeriği oluşturulurken 'estetik özne' olarak öğrencilerin 'estetik deneyim/yaşantı' süreçleri, eylemleri, kazanımları da dikkate sunulmaktadır. Programda 'estetik eğitimi'; başta 'estetik duyarlılık' olmak üzere 'estetik deneyim', 'beğeni', 'estetik yargı', 'estetik değer', 'güzel', 'iyi', 'doğru', 'estetik bakış açısı', 'estetik farkındalık' gibi kavramların çerçevelediği alanda tanımlanmaktadır.

4. 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Türkçe eğitiminin metin-odaklı süreçleri ihtiva etmesi bakımından derslerde metinlerin -özellikle edebî metinlerin- 'estetik nesne' olarak değerlendirilmesine, 'estetik özne' olarak öğrencilerin Türkçe derslerinin içeriğini oluşturan her türlü sözlü, yazılı, görsel malzeme üzerinden 'estetik deneyimler/yaşantılar' edinmesine, derslerin muhtevasının gündelik yaşama taşınabilecek bir 'estetik duyarlılık' ve 'estetik bakış açısı' geliştirmede etkin kullanımına, dolayısıyla da 'estetik eğitimi'nin Türkçe eğitiminin içerisine yerleştirilen bir alt-alan olarak düşünülmesine dair bir amaçsal yönlendirme yapılmaktadır.

5. Eğitim programlarının ders içeriğiyle somut hâle geldiği, işlerlik kazandığı açıktır. Bu bakımdan 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda bir alt-alan olarak yer edinen 'estetik eğitimi'nin Türkçe

derslerinde, Programdaki öncelenmiş konumuna eş bir şekilde, sözlü, yazılı ve görsel malzemeler, metinler ile etkinlikler/sorular üzerinden işler hâle getirilmesi Türkçe derslerinin başlıca amaçlarından olmalıdır.

6. Türkçe dersleri, öğrencilerin 'estetik deneyimleri/yaşantıları' edinmeleri, 'estetik duyarlılık' ve 'estetik bakış açısı' kazanmaları, estetik ihtiyaçlarını gidermeleri, 'estetik'le ilgili kavramları içselleştirmeleri ve 'estetik' açısından gündelik yaşama taşıyabilecekleri bir birikim edinebilmeleri için 'estetik eğitimi'ne özgü bir alanla da ayrıca yapılandırılmalıdır.

7. 2017 Türkçe Dersi Programı'yla eşgüdümlü yapılandırılan Türkçe derslerinin 'estetik eğitimi' çerçevesindeki içeriğinin öğrenciler için 'duyarlılık, algı, duyular, hayal gücü, yaratıcılık, beğeni, duygular, deneyim, yargı, değerlendirme, stil vb.' kavramları içerse/taşıyan bir zemin yaratacağı, 'estetik' odaklı her türlü etkinliğin öğrencileri gündelik yaşama tatbik edebilecekleri bir estetik birikime yönlendireceği, öğrencileri 'güzel(lik)'e sevk edeceği, incelmış ve yükselmiş yetileriyle kendisi ve çevresi için daha faydalı bireyler hâline getireceği, öğrencilerin yaratıcılıklarını ve hayal dünyalarını genişleteceği açıktır. Dolayısıyla Türkçe derslerinde 2017 Türkçe Dersi Programı'nın özüne uygun bir çerçevede 'estetik eğitimi'nin işlevlerine dair üst düzey bir farkındalıkla hareket edilmeli ve Türkçe derslerinde 'estetik eğitimi'ni işler hâle getirici içerikler oluşturulmalı, öğrencilerin bireysel gelişimi 'estetik eğitimi' boyutuyla da ele alınmalıdır.

8. Türkçe derslerinde 'disiplinlerarasılık' öncelenmeli, 'estetik eğitimi' bağlamında resim, müzik, görsel sanatlar vb. alanların içeriği Türkçe eğitimine uygun bir düzlemde Türkçe derslerinin içeriğine taşınmalıdır.

Kaynakça

Bacanlı, H. (2005). *Duyuşsal Davranış Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınevi.

Bengisu, H. (2011). Estetik Yaşam. 38. ICANAS Bildirileri: Kültürel Değişim, Gelişim ve Hareketlilik, Cilt I içinde, (s. 99-106). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları.

Berleant, A. (1971). Education as Aesthetic Process. *Journal of Aesthetic Education*, 5 (3), 139-147.

Bozkurt, N. (1995). *Sanat ve Estetik Kuramları*. İstanbul: Sarmal Yayınevi.

Braunschvig, M. (1929). Çocuğun Bedii Terbiyesi. (nakleden: Vahit,), *Hayat*, 25 Nisan, 1929, 5 (126), 426-427.

Buyurgan, S. ve Buyurgan, U. (2012). *Sanat Eğitimi ve Öğretimi: Eğitimin her Kademesine Yönelik Yöntem ve Tekniklerle*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Çetişli, İ. (2006). Edebiyat Eğitiminde 'Edebi Metin'in Yeri ve Anlamı. *Millî Eğitim* dergisi, Kış 2006, 169, 1-10.

De Bolla, P. (2006). *Sanat ve Estetik*. (çev.: K. Koş), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Doğan, M. H. (1998). *Estetik*. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.

- Eriñ, S. M. (1998). *Sanatın Boyutları*. İstanbul: Çınar Yayınları.
- Erzen, J. N. (2016). *Çoğul Estetik*. İstanbul: Metis Yayınları.
- (Fındıkoğlu), Ziyaeddin Fahri (1927). *Bediiyat*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- Geiger, M. (1985). *Estetik Anlayış*. (çev.: T. Mengüşoğlu), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Goleman, D. (2016). *Duygusal Zekâ: EQ Neden IQ'dan Daha Önemlidir*. (çev.: B. S. Yüksel), İstanbul: Varlık Yayınları.
- Gökay, M. ve Demir, A. (2006). Farklı Eğitim Seviyelerinde Estetik Beğeni. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16, 329-342.
- Gömlüksiz, M. N. ve Kan, A. Ü. (2012). Eğitimde Duyuşsal Boyut ve Duyuşsal Öğrenme. *Turkish Studies*, Winter 2012, 7 (1), 1159-1177.
- (Gövsâ), İbrahim Alaaddin (1341/1925). *Bedii Terbiye*. İstanbul: Resimli Gazete/Tanin Matbaası.
- Gültekin, T. (2011). Sanat Eğitiminde Estetik Değerlerin Gelişimi Sürecinde Çocuk ve İletişim. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, Nisan-Mayıs-Haziran 2011, 24, 1-14.
- Heid, K. (2005). Aesthetic Development: A Cognitive Experience. *Art Education*, 58 (5), 48-53.
- İşcan, A., Efendioğlu, S. ve Ada, Ş. (2007). Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Edebi Metinlerin Öğrencilere Estetik Zevk Kazandırmadaki Rolü. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1, 59-76.
- Jimenez M. (2008). *Estetik Nedir?*. (çev.: A. Karaçoban), İstanbul: Doruk Yayınları.
- Kagan, M. (1993). *Estetik ve Sanat Dersleri*. (çev.: A. Çalışlar), Ankara: İmge Kitabevi.
- Karabulut, N., Bilirdönmez, K. ve Ayduşlu, N. (2010). Sanat Eğitiminde Bir Alt Disiplin Olarak Estetik Öğretimi Alanı, İçerikleri ve Yöntemleri. *EKEV Akademi Dergisi*, 44, 99-116.
- Kavcar, C. (2003). Türk Dili ve Edebiyatı ile İlgili Yeni Çalışmalar. *TÜBAR*, Bahar 2003, XIII, 19-26.
- Lalo, C. (1948). *Estetik*. (çev.: B. Toprak), İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Lankford, E. L. (1992). *Aesthetics: Issues and Inquiry*. Reston, VA: National Art Education Association.
- Otluoğlu, R. (2002). İlköğretim Okulu Ders İzlenesinde (Programında) Duyuşsal Alan ve Duygu Eğitimi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15, 163-172.
- Olsen, S. H. (1990). *The End of Literary Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Olsen, S. H. (2015). Edebiyat Teorisi ve Edebiyat Estetiği (Literary Theory and Literary Aesthetics). (çev.: A. Çalışkan), *Studies of The Ottoman Domain*, 5 (9), 30-52.
- Özalp, K. (2016). Güzelin Bilinçli Algısı ve Estetik Eğitimi. *İdil*, 5 (21), 491-504.
- Tavin, K. (2007). Eyes Wide Shut: The Use and Uselessness of the Discourse of Aesthetics in Art Education. *Art Education*, 60 (2), 40-45.
- TDÖP (2017). *Türkçe Dersi Öğretim Programı*. Ankara: MEB Yayınları.

Timuçin, A. (2000). *Estetik*. İstanbul: Bulut Yayınları.

Townsend, D. (2002). *Estetiğe Giriş*. (çev.: S. Büyükdüvenci), Ankara: İmge Kitabevi.

Tunalı, İ. (1984). *Estetik*. İstanbul: Cem Yayınevi.

(Yetkin), Suut Kemal (1931). *Estetik*. İstanbul: Devlet Matbaası.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Ziss, A. (2009). *Estetik: Gerçekliği Sanatsal Özümsemenin Bilimi*. (çev.: Y. Şahan), İstanbul: Hayalbaz Kitap.